

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

для студентів

Освітньої програми:

Рівня вищої освіти:

на здобуття освітнього ступеню:

за спеціальністю:

Галузь знань:

Психологія

першого (бакалаврського)

бакалавр

053 Психологія

05 Соціальні та поведінкові науки

Рівне – 2020

Робоча програма: Гендерна психологія
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія

Розробник: к.психол.наук, доц. Мороз О.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології

Протокол від 27 серпня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри _____ доц. Михальчук Ю.О.
(підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією педагогічного факультету
Протокол від 27 серпня 2020 р. № 1

Голова _____ (доц. Хом'як О.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Гарант освітньо-професійної програми «Психологія» зі спеціальності 053 Психологія у галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки рівня вищої освіти першого (бакалаврського)

доц. Мороз О.І. _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Рівень вищої освіти, Галузь знань, спеціальність	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів відповідних ECTS – 3 / 3 Загальна кількість годин (денна/заочна форми навчання) – 90/90 Кількість змістових модулів – 1	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність: 053 Психологія	Нормативна; Цикл професійної підготовки	
		Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
		4-й	4-й
		Лекції	
		год. 20	год. 6
		Практичні, семінарські	
		год. 20	год. 4
		Самостійна робота	
		год. 50	год. 80
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю:	
		4-й семестр - залік	

Робоча програма навчальної дисципліни «Гендерна психологія» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

Основною метою курсу «Гендерна психологія» є: сприяти активному запровадженню новітніх теоретичних та експериментальних знань з гендерної психології у практичну навчально-наукову діяльність студентів; формування у студентів системи знань щодо саморозвитку для самоздійснення особистості, забезпечити на цій основі формування у студентів готовності до майбутньої професійної діяльності.

Під час лекційних та практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні психологи, **набувають таких програмних компетентностей: ЗК (загальні компетентності), СК (спеціальні компетентності).**

ЗК (загальні компетентності):

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК (спеціальні компетентності):

- СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел
- СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)
- СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики
- СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

Результати навчання за дисципліною

Опанувавши дисципліну «Гендерна психологія», студенти повинні мати такі **програмні результати навчання:**

- ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань
- ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника
- ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
- ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
- ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога
- ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
- ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії

3. Програма навчальної дисципліни «Гендерна психологія»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Напрями досліджень сучасної гендерної психології. Гендерна психологія як наука. Гендерологія. Фемінологія. Психологія гендерних відносин. Сучасна гендерна теорія. Завдання гендерної теорії. Гендерний підхід у психології. Індикатори гендерних характеристик. Види гендерних підходів у психологічних дослідженнях. Гендерна психологія у вітчизняній науці. Напрями досліджень сучасної гендерної психології: психологія гендерних відмінностей, соціально-психологічні основи гендерної ідентичності, гендерна соціалізація, гендерні ролі та характеристики особистості, прикладні аспекти гендерної психології. Основні змістовні завданнями гендерної психології. Методи дослідження в гендерній психології. Методи дослідження гендерної ідентичності: фокус-група, глибинне інтерв'ю, контент-аналіз, семантичний диференціал. тестування, опитування(статеворольовий опитувальник С. Бем, методика дослідження гендерної ідентичності (МДГІ) Л.-Б. Шнейдер), проєктивні методи, вербально-комунікативні методи (малюнкові тести, метод незакінчених речень). Система основних методів формування гендерних знань. Дослідження вікових особливостей гендерних стереотипів (асоціативний експеримент з картинками, робота з казкою). Історія становлення гендерної психології

Література: основна (2-5,8,11); додаткова (1,3,5); інтернет ресурси.

Тема 2. Провідні чинники гендерної соціалізації. Стереотипна статевотипізована поведінка. Поняття гендерної соціалізації. Процес гендерної соціалізації. Гендерна ідентифікація. Статеворольова поведінка. Психологічні механізми (спрямування, моделювання, підкріплення, пізнання) формування гендерної ідентифікації. Соціальна роль. Соціальні норми. Основні чинники гендерної соціалізації. Нормативні засади гендерних ролей традиційної та егалітарної сімей. Рівні соціальної взаємодії у дитячому віці. Гендерна сегрегація в юнацькому віці. Диференційована соціалізація. Стереотипна статевотипізована поведінка.

Література: основна (4, 9, 16); додаткова (1- 3); інтернет ресурси.

Тема 3. Міфи і реальність у подоланні гендерних стереотипів. Особливості формування статевої належності на підсвідомому рівні. Види гендерних стереотипів. Статевотипізована поведінка. Групи гендерних стереотипів за змістом (стереотипи маскулінності/фемінності, стереотипи, пов'язані з відмінностями у змісті праці статей, стереотипи, пов'язані з привабливістю, критеріями оцінки зовнішності чоловіка та жінки, стереотипи, які закріплюють сімейні та професійні ролі відповідно до статі). Стереотипні уявлення про якості чоловіків і жінок. Маскулінність, фемінність, андрогінність. Функції гендерних стереотипів (регулятивна, пояснювальна, виправдовуючи, ретрансляційна). Негативна роль гендерних стереотипів. Соціальні чинники формування поглядів на гендерні стереотип сучасності.

Література: основна (2, 8-13); додаткова (3, 6); інтернет ресурси.

Тема 4. Соціальна детермінованість психологічних відмінностей статей. Психологія тендерних відмінностей. Взаємодоповнюючі психологічні характеристики статей. Емпіричні показники статевої відмінностей. Гендерні особливості наукових тестів. Гендерна самоідентифікація та характер діяльності. Сексизм щодо чоловічих і жіночих ролей. Сексизм (гендерна дискримінація). Використання поняття «сексизм».

Література: основна (3,9,11-15); додаткова (1,4); інтернет ресурси.

Тема 5. Психічні та поведінкові проблеми статей. Особливості статевої типізації невротичних розладів. Особливості ознак невротичних та психотичних розладів дітей. «Маскулінізація» та «фемінізація» розладів. Вікова статева диференціація розладів. Сфокусованість психотерапії розладів поведінки. Аспекти агресивної, антисоціальної поведінки статей. Особливості фобій, нічних кошмарів, тривожності, невпевненості у дітей. Гендерні відмінності симптоматики розладу з надмірною тривогою. Симптоми депресії підлітків. Невротичний розвиток чоловіків і жінок під тиском гендерних стереотипів. Особистісні розлади статей. Синдром залежності жінки. Посттравматичний розлад: особливості гендерної психології. Тактика психотерапії: гендерні відмінності.

Література: основна (1,2,3,9,11-14); додаткова (2-4); інтернет ресурси.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
1. Напрями досліджень сучасної гендерної психології. Гендерна психологія як наука.	18	4	4			10	17	1	-			16
2. Провідні чинники гендерної соціалізації. Стереотипна статево типізована поведінка.	18	4	4			10	18	1	1			16
3. Міфи і реальність у подоланні гендерних стереотипів.	18	4	4			10	18	1	1			16
4. Соціальна детермінованість психологічних відмінностей статей. Сексизм щодо чоловічих і жіночих ролей.	18	4	4			10	18	1	1			16
5. Особливості ознак невротичних та психотичних розладів статей. Тактика психотерапії: гендерні відмінності.	18	4	4			10	19	2	1			16
Усього годин	90	20	20			50	90	6	4			80

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д/з
-------	------------	---------------------

		7 форми навчання
1	Напрями досліджень сучасної гендерної психології. Гендерна психологія як наука.	4/-
2	Провідні чинники гендерної соціалізації. Стереотипна статевотипізована поведінка.	4/1
3	Міфи і реальність у подоланні гендерних стереотипів.	4/1
4	Соціальна детермінованість психологічних відмінностей статей. Сексизм щодо чоловічих і жіночих ролей.	4/1
5	Особливості ознак невротичних та психотичних розладів статей. Тактика психотерапії: гендерні відмінності.	4/1
Усього		20/4

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д/з форми навчання
1	Методи дослідження гендерної ідентичності: фокус-група, глибинне інтерв'ю, контент-аналіз, семантичний диференціал. тестування, опитування(статеворольовий опитувальник С. Бем, методика дослідження гендерної ідентичності (МДГІ) Л.-Б. Шнейдер), проєктивні методи, вербально-комунікативні методи (малюнкові тести, метод незакінчених речень).	10/16
2	Нормативні засади гендерних ролей традиційної та егалітарної сімей. Рівні соціальної взаємодії у дитячому віці. Гендерна сегрегація в юнацькому віці. Диференційована соціалізація.	10/16
3	Функції гендерних стереотипів (регулятивна, пояснювальна, виправдовуюча, ретрансляційна). Негативна роль гендерних стереотипів. Соціальні чинники формування поглядів на гендерні стереотип сучасності.	10/16
4	Гендерна самоідентифікація та характер дільності. Сексизм щодо чоловічих та жіночих ролей. Сексизм (гендерна дискримінація). Використання поняття «сексизм».	10/16
5	Невротичний розвиток чоловіків і жінок під тиском гендерних стереотипів. Особистісні розлади статей. Синдром залежності жінки. Посттравматичний розлад: особливості гендерної психології. Тактика психотерапії: гендерні відмінності.	10/16
Усього		50/80

Завдання для опрацювання тем дисципліни

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	Кіль- кість балів
Змістовий модуль 1:				
1. Напрями досліджень сучасної гендерної психології. Гендерна психологія як наука.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичних занять, огляд та аналіз наукових публікацій з даної тематики в періодичних	Експрес опитування, відгук на фахову публікацію за даною темою, тести,	Література: основна (2-5,8,11); додаткова (1,3,5); інтернет	12

	виданнях та фахових інтернет-джерелах.	формування тезаріусу з теми (Знайдіть в словниках, підручниках, спеціальних дослідженнях визначення термінів контенту теми), реферат на тему «Сучасні дослідження в гендерній психології».	ресурси.	
2. Провідні чинники гендерної соціалізації. Стереотипна статево типізована поведінка.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичних занять, огляд та аналіз наукових публікацій з даної тематики в періодичних виданнях та фахових інтернет-джерелах.	Експрес опитування, відгук на фахову публікацію за даною темою, тести, формування тезаріусу з теми (Знайдіть в словниках, підручниках, спеціальних дослідженнях визначення термінів контенту теми), опрацювати «Статеворольовий опитувальник С. Бем»	Література: основна (4, 9, 16); додаткова (1-3); інтернет ресурси.	12
3. Міфи і реальність подолання гендерних стереотипів.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичних занять, огляд та аналіз наукових публікацій з даної тематики в періодичних виданнях та фахових інтернет-джерелах.	Експрес опитування, відгук на фахову публікацію за даною темою, тести, формування тезаріусу з теми (Знайдіть в словниках, підручниках, спеціальних дослідженнях визначення термінів контенту теми),	Література: основна (2, 8-13); додаткова (3, 6); інтернет ресурси.	12

		есе на фільм «Чужа молитва» (2017, Україна, 96 хв.). Художній історико-драматичний фільм режисера А. Сеїтаблаєва, присвячений історії кримсько-татарської дівчини.		
4. Соціальна детермінованість психологічних відмінностей статей. Сексизм щодо чоловічих і жіночих ролей.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичних занять, огляд та аналіз наукових публікацій з даної тематики в періодичних виданнях та фахових інтернет-джерелах.	Експрес опитування, відгук на фахову публікацію за даною темою, тести, формування тезаріусу з теми (Знайдіть в словниках, підручниках, спеціальних дослідженнях визначення термінів контенту теми), опрацювати методику дослідження гендерної ідентичності (МДГІ) Л.-Б. Шнейдер.	Література: основна (3,9,11-15); додаткова (1,4); інтернет ресурси.	12
5. Особливості ознак невротичних та психотичних розладів статей. Тактика психотерапії: гендерні відмінності.	Вивчення лекційного матеріалу, виконання практичних занять, огляд та аналіз наукових публікацій з даної тематики в періодичних виданнях та фахових інтернет-джерелах.	Експрес опитування, відгук на фахову публікацію за даною темою, тести, формування тезаріусу з теми (Знайдіть в словниках, підручниках, спеціальних дослідженнях визначення термінів контенту теми),	Література: основна (1,2,3,9,11-14); додаткова (2-4); інтернет ресурси.	12

		підготувати презентацію на тему «Невротичний розвиток чоловіків і жінок під тиском гендерних стереотипів.»	
--	--	--	--

7. Індивідуальні завдання

Індивідуально-дослідницьке завдання у межах самостійної роботи спрямовані на формування і розвиток професійної рефлексії і практичних умінь у контексті аналізу актуального рівня і визначення можливостей власного розвитку професіоналізму.

Індивідуально-дослідницьке завдання:

Підготуйте авторську програму з елементами тренінгу «Професійне та емоційне вигорання: гендерний аспект».

8. Методи навчання і прийоми навчання

I. Організація, самоорганізація та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

- за джерелом передавання і сприймання навчальної інформації: словесні (розповідь, бесіда, лекція, пояснення, інструктаж) і практичні (вправи, алгоритмізація, практична робота);
- за ступенем самостійності мислення студентів: репродуктивні і творчі методи;
- за логікою передавання і сприймання навчальної інформації: індуктивні (узагальнення), дедуктивні (конкретизація), аналітичні, синтетичні – навчальний аналіз, синтез, установлення причинно-наслідкових зв'язків;
- за ступенем керівництва навчальною роботою студентів: самостійна робота студентів, робота з книгою.

II. Стимулювання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності

Дидактичні (ділові, ситуативно-рольові та ін.) ігри, навчальні дискусії, інтерактивні методи навчання

III. Контроль і самоконтроль, аналіз та оцінювання результатів навчання

Індивідуальне і фронтальне опитування, письмові контрольні роботи

9. Методи контролю

1. Поточне тестування.
2. Перевірка завдань самостійної роботи.
3. Перевірка індивідуальної роботи.
4. Поточний контроль.
5. Семестрова форма контролю.

Питання до заліку.

1. Напрями досліджень сучасної гендерної психології.
2. Індикатори гендерних характеристик.
3. Види гендерних підходів у психологічних дослідженнях.
4. Напрями досліджень сучасної гендерної психології.

5. Методи дослідження в гендерній психології.
6. Методи дослідження гендерної ідентичності:
7. Провідні чинники гендерної соціалізації.
8. Стереотипна статево типізована поведінка. Гендерна ідентифікація.
9. Статеворольова поведінка.
10. Психологічні механізми формування гендерної ідентифікації.
11. Соціальна роль. Соціальні норми.
12. Основні чинники гендерної соціалізації.
13. Нормативні засади гендерних ролей традиційної та егалітарної сімей.
14. Рівні соціальної взаємодії у дитячому віці.
15. Гендерна сегрегація в юнацькому віці.
16. Диференційована соціалізація.
17. Соціальна детермінованість психологічних відмінностей статей.
18. Гендерні особливості наукових тестів.
19. Гендерна самоідентифікація та характер діяльності.
20. Сексизм щодо чоловічих і жіночих ролей.
21. Тактика психотерапії: гендерні відмінності.
22. Психічні та поведінкові проблеми статей.
23. Особливості статевої типізації невротичних розладів.
24. Особливості ознак невротичних та психотичних розладів дітей.
25. «Маскулінізація» та «фемінізація» розладів.
26. Вікова статева диференціація розладів.
27. Сфокусованість психотерапії розладів поведінки.
28. Аспекти агресивної, антисоціальної поведінки статей.
29. Особливості фобій, нічних кошмарів, тривожності, невпевненості у дітей.
30. Гендерні відмінності симптоматики розладу з надмірною тривогою.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування					Залік	Сума
Змістовий модуль №1						
T1	T2	T3	T4	T5	40	100
12	12	12	12	12		

T1, T2, – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Підручники, методичні рекомендації.
2. Мультимедійні засоби.

12. Рекомендована література

12.1. Основна література

1. Говорун Т. В. Соціалізація: статі та сексуальності. — Тернопіль: Навч. книга “Богдан”, 2001. — 240 с.
2. Говорун Т. В., Кізь О.Б., Кікінежді О.М. Гендерна терапія як інновація у роботі психолога з молодим подружжям. Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія / відпов. ред. Н.І.Тавровецька. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2019. С. 7-27.
3. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навч. посібник. — Тернопіль: Навч. книга “Богдан”, 1999. — 384 с.
4. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. 308с.
5. Гендер для медій / Підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. // За ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманої. – Вид. третє, вип. і доп. –Київ: Критика, 2017. – 220 с.
6. Гендерні дослідження: навчально-методичний посібник. – Укладач: Медіна Т.В. – Чернівці:Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 127 с.
7. Діденко С.В., Козлова О.С. Психологія сексуальності: підручник. К.: Академвидав, 2009. 304 с.
8. Жінка в Україні. Міжвідомчий науковий збірник / За редакці-єю Комарової А. І., Київ, 2004. — Том 30, 32, 42
9. Жінки та чоловіки в Україні: статистичний збірник. – К., 2015.
10. МарценюкТ.Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ: Основи,2017.-256 с.
11. Кікінежді О.М. Формування гендерної культури молоді. Практична психологія та соціальна робота. 2007. №10. С.19-36.
12. Кікінежді О.М. Становлення Я-концепції жінки/чоловіка в юнацькому віці. Humanitarium. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький ; Ніжин : Лисенко М. М., 2019. Том. 42, Вип. 1 : Психологія. С. 77-90.
13. Кікінежді О. М., Василькевич Я. З. Психологічна безпека особистості в контексті егалітарно- освітньої парадигми. Психологічна безпека особистості у змінному світі: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. І.В.Волженцевої. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я.М., 2019. С. 287-304 с.

14. Основи теорії гендеру: Навч. посіб. — К.: "К. І. С.", 2004. — 536 с.
15. Основи гендерного аналізу в дисциплінах соціогуманітарного циклу. Методичні рекомендації. Малес Л. В. — К.: — Злато-граф, 2004. — 26 с.

12.2 .Додаткова література

1. Бем С. Линзы гендера: Трансформация взглядов на проблему неравенства полов: пер с англ.. Д.Викторовой. М., 2004. 336 с.
2. Гендерная психология. Практикум.2-е изд. Под ред. И.С.Клециной. СПб.: Питер, 2009.- 496 с.
3. Коннелл Р. Гендер и власть: общество, личность и гендерная политика. Москва.: Новое литературное обозрение, 2015. 432 с.
4. Козачук О. А. Психосоціальний розвиток особистості юнацького віку з гомосексуальною орієнтацією. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.- К., 2015. 20 с.
5. Кімел М. Гендероване суспільство / Пер. С. Альошкіна. – К.: Сфера, 2003. – 481 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0BzyNdbFDRRN_ODNoaEdvUld6Q0U/view
6. Ленгерман П., Нибрюгге-Брантли Дж. Современная феминистская теория // Ритцер Дж.Современные социологические теории. Пер. с англ. 5-е издание. - М., 2002. - С. 357-414.

12.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Електронна бібліотека НПН України - <http://lib.iitta.gov.ua>
3. Актуальні проблеми психології -<http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv>
4. Актуальні питання сучасної психології - http://library.sspu.sumy.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Aktualny_pitannya_suc.psihologii
5. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України-<http://psychology-naes-ua.institute/>
6. Українська бібліотека - <http://ualib.com.ua/>
7. Психологія-<http://psych.kiev.ua>
8. Соціальні науки-[http:// social-science.com.ua/](http://social-science.com.ua/)